

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2533 ถึงปี พ.ศ. 2542 นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ ตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์
 - 1.1 ความหมายของวิทยานิพนธ์
 - 1.2 ลักษณะสำคัญของวิทยานิพนธ์
 - 1.3 การประเมินงานวิจัย
 - 1.4 การวิเคราะห์เอกสารหรือการวิเคราะห์เนื้อหา
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์

1. ความหมายของวิทยานิพนธ์

ราชบัณฑิตยสถาน(2539 : 767) ได้ให้นิยามคำว่า วิทยานิพนธ์ หมายถึง บทนิพนธ์ที่ผู้เรียบเรียงยกเอาหัวข้อเรื่องใดเรื่องหนึ่งขึ้นวิจัยและพรรณนาขยายความเพื่อเสนอรับปริญญา

วิมล ธนะแก้ว (2538 : 7) ได้ให้ความหมายว่า วิทยานิพนธ์หรือปริญญาานิพนธ์ คือ การเรียบเรียงเขียนผลงานจากการศึกษาค้นคว้าหรือวิจัยอย่างละเอียดประณีตตามแบบแผนที่สถานศึกษาแต่ละแห่งกำหนดไว้เพื่อรับปริญญาในระดับที่ศึกษา คือ ปริญญาบัณฑิต ปริญญามหาบัณฑิต หรือดุษฎีบัณฑิต

เช่นเดียวกับอดุลย์ วิริยเวชกุล (2541 : 93 – 94) ให้ความหมายไว้ว่า วิทยานิพนธ์ หมายถึง บทนิพนธ์ที่นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเรียบเรียงจากการยกเอาหัวข้อเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ได้รับอนุมัติให้ทำการวิจัย จนกระทั่งได้ผลครบถ้วนตามกระบวนการ แล้วนำมาพรรณนาและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ จนเสร็จสิ้นสมบูรณ์ตามข้อกำหนด เพื่อขออนุมัติรับปริญญาในระดับมหาบัณฑิตหรือดุษฎีบัณฑิต

ดังนั้นสรุปได้ว่า วิทยานิพนธ์หรือปริญญาานิพนธ์ เป็นเรื่องที่เขียนเรียบเรียงขึ้นจาก ผลการศึกษาค้นคว้าหรือวิจัยอย่างมีระบบระเบียบละเอียดลึกซึ้งและเป็นการเขียนเรียบเรียงขึ้น อย่างพิถีพิถันตามแบบแผนที่สถานศึกษาแต่ละแห่งกำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อรับปริญญาบัตรจาก สถานศึกษาแห่งนั้น ไม่ว่าจะเป็วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาามหาบัณฑิตหรือระดับปริญญาคุณษฏี บัณฑิตก็ตาม

2. ลักษณะสำคัญของวิทยานิพนธ์

วิทยานิพนธ์เป็นการเสนอรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างละเอียดลุ่มลึก มีระบบ ความคิดและข้อเสนอแนะประกอบการวิจัย วิธีการเสนอเรื่อง ปัญหา การจัดลำดับใจความ สำคัญและการใช้สำนวนโวหารก็มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างจากการเขียนบทความหรือรายงาน ทั่ว ๆ ไป การทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษานั้น มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การฝึกฝนการทำความเข้าใจอย่างแจ่มชัด และรู้จักใช้วิธีการศึกษาอย่างมีเหตุผล มีระเบียบ สามารถใช้ภาษาได้อย่าง รัดกุมถูกต้อง จึงนับว่าวิทยานิพนธ์มีลักษณะสำคัญเฉพาะตัวหรือมีคุณสมบัติในตัวเองอันเป็น ลักษณะเด่น ดังที่สุวิทย์ อารีย์กุล (2524 : 155) ได้เสนอลักษณะสำคัญของวิทยานิพนธ์ไว้ 5 ข้อดังนี้

1. เป็นเครื่องมือทางการศึกษาซึ่งใช้วัดความเตรียมพร้อมสำหรับงานอาชีพใน อนาคตของนักศึกษา ไม่ใช่เป็นการวัดการกระทำระหว่างที่ศึกษาอยู่ ฉะนั้นวิทยานิพนธ์ที่ดีควร เขียนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันและถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่เขียนรายละเอียดทุกอย่างของ งานที่ทำลงไป
2. มีสมมติฐานหรือข้อเสนอกที่สามารถใช้เป็นเครื่องกำหนดแนวในการศึกษาค้นคว้า ได้ โดยบอกให้ผู้อ่านทราบแน่ชัดถึงสมมติฐานที่ตั้งขึ้นมา
3. มีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลและข่าวสาร ตลอดจนการทดลองเพื่อแสดงและพิสูจน์ สมมติฐานหรือข้อเสนอดังกล่าวผ่านการวิเคราะห์อย่างมีระบบและเป็นระเบียบ
4. มีลักษณะเป็นการค้นคว้าทางวิชาการที่สามารถเผยแพร่เป็นความรู้แก่ผู้อื่นได้และ มีการศึกษาให้กระจ่างยิ่งขึ้น
5. เป็นผลงานของคนคนเดียว ฉะนั้นนักศึกษาต้องมีความสามารถที่จะตั้งปัญหา เลือกรวิที่ที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา แสดงผลการทดลองแล้วสรุปผลออกมาได้อย่างชัดเจน ถูกต้อง ซึ่งจะเป็นการฝึกฝนการเขียนผลงานทางวิทยานิพนธ์สำหรับพิมพ์ต่อไป

ตามปกติการเขียนวิทยานิพนธ์ในแต่ละสถาบันการศึกษานั้นคล้ายคลึงกันในสาระสำคัญเป็นส่วนใหญ่จะมีส่วนที่แตกต่างกันอยู่บ้างก็เพียงรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น ดังที่ บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2527 : 330 – 341) ได้จำแนกส่วนประกอบของวิทยานิพนธ์ออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. **ส่วนนำ** เป็นส่วนที่มีไว้เพื่อให้ผู้อ่านทราบเกี่ยวกับเนื้อหาของการวิจัยเรื่องนั้น รูปแบบการเขียนอาจจะแตกต่างกันไปตามแต่ละสถาบัน โดยส่วนใหญ่การจัดรูปแบบของส่วนนำนี้จะคำนึงถึงความสวยงามและการให้สาระสำคัญครบถ้วนเป็นหลัก รายละเอียดในส่วนนำนี้ประกอบด้วย ปกนอก ปกใน หน้าอนุมติ บทคัดย่อ กิตติกรรมประกาศ และสารบัญ

2. **ส่วนเนื้อเรื่อง** เป็นส่วนที่กล่าวถึงสาระสำคัญของการวิจัย โดยนำเสนอเป็นบท ๆ ตามลำดับของการศึกษา 5 บท คือ

บทที่ 1 คือ บทนำ บทนี้ประกอบด้วยรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
3. สมมติฐานในการวิจัย
4. ขอบเขตของการวิจัย
5. ข้อตกลงเบื้องต้น
6. คำนียามศัพท์เฉพาะหรือคำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย
7. ความไม่สมบูรณ์ของการวิจัย
8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการเสนอทฤษฎีและข้อค้นพบจากรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์วิจารณ์ให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ทำวิจัยอย่างไร มีอะไรบ้างที่ได้คำตอบแน่นอนแล้ว อะไรบ้างที่ยังต้องค้นคว้าและหาคำตอบต่อไป รวมทั้งคำตอบที่มีอยู่แล้วนั้นยังต้องการคำตอบยืนยันอะไรอีกบ้างหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อจะช่วยให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการทำวิจัยเรื่องนั้นยิ่งขึ้น

บทที่ 3 คือ วิธีดำเนินการวิจัย เป็นบทที่กล่าวถึงรายละเอียด และขั้นตอนของการวิจัยเพื่อชี้ให้เห็นว่า ข้อมูลทั้งหมดที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์วิจัยเพื่อสรุปผลนั้น มีความตรง ความเที่ยง เชื่อถือได้เพียงใด รายละเอียดในบทนี้ประกอบด้วยหัวข้อย่อยตามลำดับ คือ

1. ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิจัย เป็นการเขียนเกี่ยวกับข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยด้วยการนำเสนอข้อมูลและหลักฐานต่าง ๆ ที่วิเคราะห์แล้ว พร้อมทั้งแปลผล ตีความหมายเป็นข้อสรุปของการวิจัยว่าได้ผลอย่างไร เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่ เพราะเหตุใด

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ เป็นการเขียนสรุปการทำวิจัยทั้งหมด ตั้งแต่ต้นจนจบ พร้อมทั้งอภิปราย วิเคราะห์ผลการวิจัยที่ได้เพื่อหาข้อสรุปและลงความเห็นเกี่ยวกับผลการวิจัยที่ได้นั้น รวมทั้งเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้และทำการวิจัยต่อไป

3. ส่วนอ้างอิง เป็นส่วนที่รวบรวมรายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัย ซึ่งเป็นส่วนที่ไม่จำเป็นต้องใส่ไว้ในส่วนของเนื้อเรื่อง รายละเอียดในส่วนนี้ประกอบด้วย บรรณานุกรม ภาคผนวก และประวัติผู้เขียน

สำหรับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2535 : 1 - 8) ได้เสนอส่วนประกอบของวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ไว้ 5 ส่วน ดังนี้

1. ส่วนนำ (Front Matter)

นับตั้งแต่ปกนอกไปจนถึงส่วนเนื้อความ มีส่วนย่อย ๆ และรายละเอียดดังนี้

1.1 ปกนอก (Cover) เป็นปกแข็งสีดำนีความกว้างยาวตามขนาดกระดาษ A4 ข้อความที่ปรากฏบนปก มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยข้อความแต่ละตอนให้ภาษาไทย อยู่บรรทัดบนและภาษาอังกฤษอยู่บรรทัดล่างตัวอักษรมีขนาดพอเหมาะ ปกนอกมี 6 ส่วน ดังนี้

1.1.1 ชื่อวิทยานิพนธ์	วางห่างจากขอบบน 3 – 4 ซม. ในกรณี
ที่ชื่อเรื่องยาวให้ตัดเป็น 2 - 3 บรรทัดโดย
บรรทัดบนยาวกว่าบรรทัดล่าง วางแบบ
ปิรามิดหัวกลับ
1.1.2 ชื่อผู้เขียน	มีเฉพาะชื่อและชื่อสกุลเท่านั้นวางไว้ตรง
กลาง(ขนาด 0.3 – 0.4 ซม.)
1.1.3 ชื่อปริญญาและสาขาวิชา	วางอยู่ส่วนล่างถัดจากชื่อผู้เขียน
1.1.4 ชื่อสถาบันการศึกษา	วางถัดจากชื่อปริญญาและสาขาวิชา
1.1.5 ปีที่อนุมัติวิทยานิพนธ์	วางอยู่ส่วนล่างสุดของปกนอกห่างจาก

ขอบล่าง 3 – 4 ซม.

1.1.6 สันปก

มีเฉพาะภาษาไทย ให้มีชื่อวิทยานิพนธ์
ชื่อผู้เขียน และปีที่อนุมัติวิทยานิพนธ์
ข้อความเหล่านี้ให้วางตามความยาวของ
สันปก

1.2 ปกใน (Title Page) ก่อนหน้าปกในให้ใส่ใบรองปกไว้ 1 แผ่น ใช้กระดาษ
ปอนด์อย่างหนาในหน้าปกในให้พิมพ์ข้อความเช่นเดียวกับปกนอกการวางตำแหน่งข้อความ
เหมือนกับปกนอก

1.3 หน้าอนุมัติ (Approval Page) หน้าอนุมัติมีชื่อและลายมือชื่อของ
คณะกรรมการที่ปรึกษา, คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกคน และคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ใช้
ภาษาเดียวกันกับภาษาที่เขียนวิทยานิพนธ์

1.4 บทคัดย่อ (Abstract) บทคัดย่อให้มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษแยกไว้
แต่ละชุด ชุดแรกเป็นภาษาไทย ชุดหลังเป็นภาษาอังกฤษ แต่ละภาษามีความยาวไม่เกิน 500
คำ ระบุชื่อวิทยานิพนธ์ ผู้เขียน สาขาวิชา ปีการศึกษา และตามด้วยรายละเอียดโดยย่อของ
วิทยานิพนธ์

1.5 กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่ผู้ทำวิทยานิพนธ์
กล่าวขอบคุณผู้ให้ความช่วยเหลือในการทำวิจัย หรือทำวิทยานิพนธ์

1.6 สารบัญ (Contents) เป็นรายการของกลุ่มข้อความทุกชนิดในวิทยานิพนธ์
ที่อยู่ในส่วนถัดจากหน้าสารบัญนี้เป็นต้นไป

1.7 รายการตาราง (List of Tables) ใช้สำหรับวิทยานิพนธ์ที่มีตารางประกอบ
เพื่อแสดงรายการของตารางทั้งหมดที่มีอยู่ในวิทยานิพนธ์

1.8 รายการภาพประกอบ (List of Illustrations) ใช้สำหรับวิทยานิพนธ์ที่มี
ภาพประกอบ เช่น ภาพถ่าย กราฟ แผนภูมิ แผนผัง และแผนภาพต่าง ๆ ฯลฯ เพื่อแสดงราย
การของภาพประกอบทั้งหมดของวิทยานิพนธ์

1.9 ตัวย่อและสัญลักษณ์ (Abbreviations and Symbols) ใช้สำหรับวิทยา
นิพนธ์ที่มีคำย่อและสัญลักษณ์ เพื่อแสดงรายการตัวย่อและสัญลักษณ์ ยกเว้นคำย่อหรือ
สัญลักษณ์ที่รู้จักกันทั่วไป

2. เนื้อเรื่อง (Text) สำหรับสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เนื้อเรื่อง

อาจแบ่งเป็นตอนใหญ่ ๆ ได้ 4 ตอน ดังนี้

2.1 บทนำ (Introduction) ประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

2.1.1 ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา (Statement of the Problem)

เป็นส่วนที่แสดงคำถาม ความสงสัยความจำเป็นและความรอบรู้โดยชี้ให้เห็นถึงขอบเขตของปัญหาอย่างกว้าง ๆ ว่าปัญหานั้นคืออะไร มีความเป็นมาอย่างไร มีความสำคัญอย่างไร และถ้าปัญหานั้นได้รับการวิจัย หรือแก้ไขแล้วจะเกิดผลดีอย่างไรในการจะอธิบายว่าตัวปัญหาคืออะไร นั้น ต้องมีการจับประเด็นต่าง ๆ มาเชื่อมต่อกัน ในการเขียนสามารถใช้เอกสารอ้างอิง เพื่อขยายความหรือเพื่อเน้นในประเด็นต่าง ๆ ที่ยกมากล่าวโดยทั่วไปแล้วจะมีความยาวประมาณ 1 – 3 หน้า

2.1.2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Related Literature) คือการแสดง

ความรอบรู้ของผู้วิจัยในหัวข้อเรื่องหรือปัญหาที่ทำการวิจัย โดยใช้การอ่านเอกสารหรืองานวิจัย และรวบรวมสรุปเนื้อหาสาระ วิธีการวิจัย หรือผลการวิจัย หรือบทสรุปของการวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือใกล้เคียงกับเรื่องที่วิจัยเพื่อเป็นการชี้ให้เห็นว่าปัญหาเช่นนี้มีใครเคยวิจัยหรือศึกษาในแง่มุมอื่น ๆ หรือไม่ ใช้วิธีใดและได้ผลอย่างไรบ้าง โดยนำข้อความที่ได้รวบรวมหรือสรุปนั้นมาเขียนติดต่อกัน จนได้ใจความที่กลมกลืนเป็นอันดี มักจะแยกเขียนเป็นกลุ่มตามกลุ่มของตัวแปรหรือประเด็นของปัญหา

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สำหรับนำมาสนับสนุนความชัดเจนของปัญหาและตัวแปรที่รวมกันอยู่ในปัญหาของการวิจัย อาจจะรวมไว้ในบทที่ 1 หรือแยกเขียนเป็นบทที่ 2 ถ้าหากว่ามีมากและผู้เขียนหรือผู้วิจัยเห็นว่าเหมาะสม

การเขียนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนิยมเขียนเป็นกลุ่มเอกสาร คือ เมื่อได้เอกสารจำนวนมาก ๆ มาแล้วควรจัดเป็นกลุ่ม เป็นตอนหรือจัดแยกเป็นข้อ ๆ ในแต่ละตอนเป็นเอกสารที่มีรายละเอียดในเรื่องเดียวกัน การจัดอาจเรียงลำดับความเก่า-ใหม่ ลำดับตามเหตุและผล หรือตามข้อความที่เสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกันในแต่ละตอนต้องพยายามตรวจสอบดูให้กว้างขวางมากที่สุดว่ามีใครวิจัย หรือเขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้หรือไม่

ในการสรุปเรื่องหรือรายละเอียดจากเอกสารต่าง ๆ นั้น พยายามจับใจความและสรุปเอาแต่สาระสำคัญที่ตรงหรือเกี่ยวข้องกับเรื่องและตัวแปรของการวิจัยเท่านั้น การยกผลสรุปหรือข้อเสนอนั้นของผู้เขียนมีความสำคัญกว่าที่จะยกสถิติข้อมูลเป็นตัวเลขโดยไม่ได้แสดงข้อสรุปอะไรเลย หนึ่งไม่ควรที่จะสรุปหรือกล่าวในรายละเอียดของเอกสารบางเล่มยาวเกินความจำเป็น ถ้าเป็นเทคนิคหรือวิธีการที่ใช้ในการวิจัยก็ให้อ่างไว้ โดยไม่ต้องแสดงรายละเอียด แต่ต้องเน้นส่วนที่

เกี่ยวข้องกับตัวแปรหรืองานวิจัยของเอกสารแต่ละเรื่อง หรือแต่ละกลุ่ม โดยสรุปให้เห็นความสัมพันธ์กับตัวแปรหรือปัญหาของการวิจัย

2.1.3 วัตถุประสงค์ (Objective) เป็นการระบุถึงความมุ่งหมายของการวิจัยว่าต้องการศึกษาอะไร เช่น ในการวิจัยจะระบุว่าต้องการจะพิสูจน์ให้รับรู้ในเรื่องอะไร การวิจัยแต่ละครั้งมักมีหลาย ๆ วัตถุประสงค์ ดังนั้นจึงมักเขียนเป็นข้อ ๆ เรียงจากสำคัญมากไปหาน้อย

2.1.4 สมมติฐาน (Hypothesis) เป็นการคาดคะเนคำตอบของการวิจัย ด้วยเหตุที่เป็นการคาดคะเนจึงจำเป็นต้องทดสอบ สิ่งที่จะนำมาทดสอบคือข้อมูลโดยการแปลงข้อมูลให้เป็นค่าสถิติต่าง ๆ แล้วทดสอบ ค่าสถิติเหล่านั้นตามวิธีการเชิงสถิติ ผลการทดสอบทำให้ลงความเห็นได้ว่าสมมติฐานนั้นได้รับการสนับสนุนหรือปฏิเสธจากข้อมูล การวิจัยประเภทการศึกษาสำรวจอาจเขียนเพียงวัตถุประสงค์ โดยไม่จำเป็นต้องเขียนสมมติฐานก็ได้ ในการตั้งสมมติฐานอาจจะตั้งเป็นสมมติฐานการวิจัยที่ระบุทิศทางหรือสมมติฐานที่ไม่ระบุทิศทางก็ได้ การที่จะเลือกตั้งสมมติฐานแบบใดขึ้นอยู่กับการประมวลความรู้จากทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1.5 ความสำคัญของการวิจัย (Significance of the Research) ควรกล่าวเน้นว่างานวิจัยนั้น เพื่อรู้ (วิจัยบริสุทธิ์) หรือเพื่อนำไปใช้ (วิจัยประยุกต์)

2.1.6 ขอบเขตของการวิจัย (Limitation) ควรกล่าวเน้นขอบเขตของกลุ่มประชากร หรือขอบเขตของตัวแปรที่จะศึกษา เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจข้อจำกัดของการสรุปเป็นนัยทั่วไป (Generalization) หรือการนำผลการวิจัยไปใช้ (Implementation)

2.1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption) ในบางกรณีผู้วิจัยอาจจะมีเหตุผลที่จะเสนอข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption, Postulate, Axiom) ประกอบในตอนนี้ด้วย การเขียนข้อตกลงเบื้องต้นอาจจะเขียนเป็นข้อความเดียว ตอนเดียว หรือแยกเป็นข้อ ๆ ขึ้นอยู่กับเหตุผลของผู้วิจัย

2.1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ (Definition of Terms) หมายถึง การนิยามคำที่มีความหมายเฉพาะในการวิจัยครั้งนั้น ถ้าไม่นิยามแล้วจะเกิดปัญหาในด้านความเข้าใจและการนำไปใช้ในการนิยามถ้าเป็นการวิจัยเชิงประจักษ์ (Empirical Research) จะต้องให้นิยามเชิงปฏิบัติการ (Operational Definition) สำหรับตัวแปรต่าง ๆ โดยเฉพาะตัวแปรตามที่ศึกษาสำหรับคำศัพท์อื่น ๆ ที่มีความหมายเฉพาะ สำหรับการวิจัยก็นิยามให้ตรงกับความหมายเฉพาะที่ต้องการให้ชัดเจน

2.2 วิธีการวิจัย (Research Method) จะกล่าวถึงวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

2.2.1 **กลุ่มตัวอย่าง (Sample)** ให้กล่าวถึงลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง วิธีกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง และวิธีการสุ่ม

2.2.2 **แบบแผนการวิจัย (Research Design)** สำหรับการวิจัยเชิงทดลองให้เสนอแบบแผนการวิจัยที่ใช้ในการทดลองโดยอธิบาย และเสนอภาพประกอบ

2.2.3 **เครื่องมือในการวิจัย (Research Instrument)** ควรกล่าวถึงลักษณะและคุณสมบัติของเครื่องมือ ถ้าเป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นเองควรกล่าวถึงวิธีสร้างและพัฒนาคุณภาพของเครื่องมืออย่างละเอียด

2.2.4 **การเก็บรวบรวมข้อมูล (Collection of the Data)** ควรกล่าวถึงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียดโดยแสดงให้เห็นถึงวิธีการที่มุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้

2.2.5 **วิธีดำเนินการทดลอง (Treatments and Procedures)** ควรกล่าวถึงขั้นตอนในการดำเนินการทดลองอย่างละเอียด ตลอดจนวิธีการใด ๆ ที่ใช้เพื่อควบคุมการทดลองให้ได้ผลดีที่สุด รวมทั้งการเตรียมการสำหรับการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการทดลอง

2.2.6 **การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)** ควรกล่าวถึงวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติหรือการคิดคำนวณที่ใช้เพื่อทดสอบสมมติฐานหรือสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.3 **ผลการวิจัย (Research Findings)** จะเป็นการนำเสนอผลการวิจัยหรือผลการวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลความผลที่ได้จากการวิเคราะห์ การเสนอผลการวิจัยต้องเสนอตามลำดับหัวข้อของวัตถุประสงค์ และ/หรือสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่างและผลของการวิจัย หากมีการเสนอข้อมูลประกอบต้องเป็นการเสนอข้อมูลที่วิเคราะห์แล้ว ในรูปของค่าสถิติต่าง ๆ เป็นการเสนอในแบบตารางและ/หรือภาพประกอบแล้วตามด้วยการแปลผลจากค่าสถิติที่แสดงไว้ในตารางหรือภาพประกอบ สำหรับการวิจัยที่มีการใช้กระบวนการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน ให้สรุปหลังจากแปลผลการทดลองว่าสนับสนุนหรือปฏิเสธสมมติฐาน

2.4 การอภิปรายผลการวิจัย ประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

2.4.1 **สรุปผลการวิจัย (Summary)** ควรกล่าวถึงจุดประสงค์ สมมติฐาน วิธีการดำเนินการวิจัย และผลการวิจัยโดยสรุป

2.4.2 อภิปรายผล (Discussion) ควรกล่าวถึงว่าผลการวิจัยทำไมจึงปรากฏเช่นนั้น สอดคล้อง หรือขัดแย้งกับทฤษฎี หรือกับผลการวิจัยของใคร ถ้าไม่เป็นไปตามสมมติฐาน หรือขัดแย้งกับทฤษฎี หรือขัดแย้งกับผลการวิจัยของผู้อื่น ต้องหาเหตุผลมาอธิบายให้ได้

2.4.3 ข้อเสนอแนะ (Suggestions) ควรกล่าวถึงการนำผลการวิจัยไปใช้ในลักษณะต่าง ๆ ให้กว้างขวางมากที่สุด รวมทั้งเสนอแนะแนวทางการวิจัยที่ควรทำต่อไป

3. บรรณานุกรม (Bibliography) รูปแบบการพิมพ์บรรณานุกรมเอกสารประเภทต่าง ๆ (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2535 : 83 – 85)

หนังสือ

ผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อหนังสือ./ฉบับพิมพ์./ชื่อชุด,/อันดับที่./สถานที่พิมพ์/ :
 // // // // //ชื่อสำนักพิมพ์หรือ โรงพิมพ์.

หนังสือแปล

ผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อเรื่องของหนังสือแปล./แปลจากชื่อเรื่องในภาษาเดิม/ โดย/ชื่อผู้แปล.
 // // // // //ฉบับพิมพ์./ชื่อชุด,/อันดับที่./สถานที่พิมพ์/ : /ผู้จัดพิมพ์.

หนังสือรวมเรื่อง

ผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./“ชื่อเรื่องหรือชื่อบทตอนของหนังสือรวมเรื่อง”,ในชื่อเรื่องของหนังสือ
 // // // // //รวมเรื่อง./เลขหน้าที่ปรากฏเรื่อง./ชื่อบรรณาธิการ./ฉบับที่พิมพ์.
 // // // // //สถานที่พิมพ์/ : /ผู้จัดพิมพ์.

บทความจากวารสาร

ผู้เขียนบทความ./ปีที่พิมพ์./“ชื่อบทความ”,ชื่อวารสาร./ลำดับที่/(วัน/เดือน/ปีพิมพ์วารสาร),
 // // // // //เลขหน้าที่ปรากฏบทความ.

บทความจากหนังสือพิมพ์

ผู้เขียนบทความ./ปีที่พิมพ์./“ชื่อบทความ”,ชื่อหนังสือพิมพ์./วัน/เดือน/ปีที่พิมพ์,
 // // // // //หน้าที่ปรากฏบทความ.

จุลสาร

ผู้แต่ง./ปีที่จัดพิมพ์./ชื่อจุลสาร./สถานที่พิมพ์./ผู้จัดพิมพ์.

สิทธิบัตร

ผู้จดสิทธิบัตร./ปีที่จดสิทธิบัตร./“ชื่อวิธีหรือสิ่งประดิษฐ์”./ประเทศที่จดสิทธิบัตร.

/////////ลำดับที่ของสิทธิบัตร/วัน/เดือน/ปีของสิทธิบัตร.

บทความจากรายงานการประชุมทางวิชาการ

ผู้เขียนบทความ./ปีที่พิมพ์./“ชื่อเรื่องหรือบทความ”,ในชื่อการประชุมทางวิชาการ.

/////////เล่ม,หน้าที่ปรากฏเรื่องหรือบทความ./ชื่อบรรณาธิการ./สถานที่พิมพ์/ :

/////////ผู้จัดพิมพ์.

บทความจากสารานุกรม

ผู้เขียนบทความ./ปีที่พิมพ์./“ชื่อบทความ”,ชื่อสารานุกรม./เล่มที่,

/////////เลขหน้าที่ปรากฏบทความ.

เอกสารของทางราชการที่เป็นแผ่นปลิว

ชื่อหน่วยงานที่รับผิดชอบเอกสารนั้น ๆ./ปีที่ออกเอกสาร./เลขที่ของเอกสาร./ชื่อเอกสาร.

/////////วัน/เดือน/ปีที่พิมพ์เอกสาร.

เอกสารที่ไม่ได้พิมพ์เผยแพร่

ชื่อผู้แต่งหรือผู้รับผิดชอบทำเอกสารนั้น./ปีที่จัดทำ./“ชื่อเรื่อง”./สถานที่จัดทำ/ :

/////////ผู้จัดทำ./ (สำเนา)

วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้เขียนวิทยานิพนธ์./ปีที่เสนอวิทยานิพนธ์./“ชื่อวิทยานิพนธ์”,

/////////วิทยานิพนธ์ของการศึกษา/ระดับใด/ชื่อสาขาวิชา(ถ้าระบุ)/คณะ/มหาวิทยาลัย.

///////// (ลักษณะการพิมพ์)

โสตทัศนวัสดุ

ชื่อผู้จัดทำหรือผู้รับผิดชอบ./ ปีที่จัดทำ./ ชื่อเรื่อง./ (ชนิดของโสตทัศนวัสดุ)/สถานที่จัดทำ :

/////////ผู้เผยแพร่หรือจัดทำ.

การสัมมนา

ชื่อผู้ให้สัมมนา./ ตำแหน่ง./ ปีที่สัมมนา./ ผู้สัมมนา./ วัน/เดือน/ปีที่ให้สัมมนา.

รายการทางวิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ

ชื่อผู้พูดหรือบรรยาย./ ปีที่ออกอากาศหรือนำเสนอ./ ชื่อรายการ.

/////////สถานที่ออกอากาศหรือบรรยาย./ วัน/เดือน/ปีที่ออกอากาศหรือนำเสนอ.

การสืบค้นจากฐานข้อมูลหรือเพิ่มข้อมูลคอมพิวเตอร์

ชื่อผู้ผลิตหรือจัดทำฐานข้อมูล./ ปีที่เผยแพร่./ ชื่อของฐานข้อมูลหรือเพิ่มข้อมูล.

/////////ฉบับพิมพ์./ (ลักษณะของฐานข้อมูลหรือเพิ่มข้อมูล)/สถานที่เผยแพร่/ :

/////////ผู้เผยแพร่.

ต้นฉบับตัวเขียน

ชื่อผู้แต่ง./ "ชื่อเรื่อง"./ ชื่อแหล่งเก็บรวบรวม./ หมายเลขเอกสาร./ วัน/เดือน/ปี.

///////// (ฉบับสำเนาคัดลอก ฯลฯ)

บทความหนังสือ

ชื่อผู้เขียนบทความ./ ปีที่พิมพ์บทความ./ วิจารณ์เรื่อง./ ชื่อหนังสือที่วิจารณ์./ โดย

/////////ชื่อผู้แต่งหนังสือที่นำมาวิจารณ์./ ชื่อวารสารที่ลงบทความ./ เล่มที่

///////// (วัน/เดือน/ปีที่พิมพ์), เลขหน้าที่ปรากฏบทความนั้น.

(/ หมายถึง การเว้นวรรค 1 ตัวอักษร)

4. ภาคผนวก (Appendix)

5. ประวัติผู้เขียน (Vitae)

ดังนั้นสรุปได้ว่าวิทยานิพนธ์ประกอบด้วย 3 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1. ส่วนนำ ประกอบด้วย ปกนอก ปกใน หน้าอนุมัติ บทคัดย่อ กิตติกรรมประกาศ และสารบัญ
2. ส่วนเนื้อเรื่อง ประกอบด้วย บทนำ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิธีการวิจัย ผลการวิจัย การอภิปรายผลการวิจัย
3. ส่วนอ้างอิง ประกอบด้วย บรรณานุกรม ภาคผนวก และประวัติผู้เขียน

3. การประเมินงานวิจัย

การประเมินงานวิจัย (Evaluation of Research) เป็นกระบวนการในการพิจารณาตัดสินว่างานวิจัยนั้น ๆ มีความถูกต้องสมบูรณ์และมีคุณภาพเป็นประการใด เพื่อให้สามารถคัดเลือกงานวิจัยต่าง ๆ ที่มีคุณภาพมาใช้ และเท่าที่ผ่านมายังไม่ปรากฏว่ามีเครื่องมือประเมินที่เป็นมาตรฐานแน่นอน พวงรัตน์ ทวีรัตน์(2540 : 204-210) ได้เสนอแนวทางที่จะใช้เป็นเกณฑ์เพื่อตรวจสอบในแต่ละส่วนของงานวิจัยไว้ดังนี้

1. ชื่อหัวข้อปัญหา พิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

- 1.1 ชื่อหัวข้อปัญหา มีความชัดเจนและรัดกุมเพียงใด
- 1.2 ชื่อหัวข้อปัญหาบอกความหมายและแนวทางการวิจัยหรือไม่
- 1.3 ชื่อหัวข้อปัญหาบอกถึงขอบเขตของตัวปัญหาได้แค่ไหน
- 1.4 ชื่อหัวข้อปัญหาสามารถหาคำตอบด้วยวิธีการวิจัยได้หรือไม่

2. ส่วนหน้าของรายงาน พิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

- 2.1 การนำเสนอส่วนหน้ามีครบหรือไม่ คือต้องประกอบด้วยหน้าชื่อเรื่อง หน้าอนุมัติ หน้าประกาศคุณูปการ หน้าสารบัญ หน้ารายการตาราง และหน้ารายการภาพ(ถ้ามี)
- 2.2 เนื้อหาและการใช้ถ้อยคำภาษาในแต่ละรายการในข้อ 1 มีความเหมาะสมเพียงใด

2.3 หัวข้อที่ปรากฏในสารบัญช ายการตาราง และรายการภาพ เรียงลำดับ สอดคล้องกันหรือไม่ และตรงตามเลขหน้าที่ระบุไว้หรือไม่

2.4 รูปแบบการนำเสนอส่วนหน้าถูกต้องตามที่สถาบันกำหนดหรือไม่

3. ภูมิหลังของปัญหา พิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

3.1 ได้เสนอความเป็นมาของปัญหาที่ชัดเจนเพียงใด

3.2 ปัญหาที่ศึกษานั้นได้เสนอแนวคิดให้เห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นควรศึกษา เพราะเหตุใด และก่อให้เกิดประโยชน์อย่างไร หรือไม่

3.3 ได้เสนอให้ทราบว่าสิ่งที่เป็นปัญหานั้นเกิดขึ้นตามสภาวะหรือสภาพที่เป็นจริง ในปัจจุบันอย่างไรหรือไม่

3.4 ได้เสนอให้ทราบว่า การศึกษาปัญหานั้นมุ่งศึกษาหรือมุ่งแก้ปัญหาใน ประเด็นใด ชัดเจนเพียงใด

3.5 ได้เสนอให้ทราบว่า การศึกษาตัวแปรของปัญหานั้น ๆ อาศัยทฤษฎีหรือ หลักการใด ๆ หรือไม่

3.6 การบรรยายรายละเอียดของปัญหาได้เสนอไว้อย่างมีระบบตามความ สัมพันธ์ของสิ่งที่เกี่ยวข้องตามลำดับดีเพียงใด

4. ขอบเขตและความสำคัญของการวิจัย พิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

4.1 ปัญหานั้นมีขอบเขตเพียงพอที่จะพิจารณาตัวแปรต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและ ทัวถึงเพียงใด

4.2 ปัญหานั้นระบุขอบเขตไว้ชัดเจนเพียงใด

4.3 ปัญหานั้นมีคุณค่าและมีประเด็นที่สำคัญเพียงพอที่จะสนองความต้องการ ของสถาบันและสังคมเพียงใด

4.4 ปัญหานั้นมีคุณค่าในด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติมากน้อยเพียงใด

4.5 ปัญหานั้นสามารถนำไปปรับปรุง แก้ไข หรือตรวจสอบเนื้อหา และวิธีการ ได้ดีเพียงใด

5. นิยามศัพท์เฉพาะ พิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

- 5.1 ตัวแปร และคำศัพท์อื่น ๆ ได้นิยามไว้ชัดเจนเพียงใด
- 5.2 ตัวแปรที่ต้องให้นิยามในรูปนิยามเชิงปฏิบัติการ ได้นิยามไว้อย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับนิยามตามทฤษฎีเพียงใด
- 5.3 คำนิยามที่ให้เหตุผล และหลักฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้หรือไม่
- 5.4 การใช้คำนิยามศัพท์เฉพาะในรายงานการวิจัยคงเส้นคงวาเพียงใด
- 5.5 การให้คำนิยามศัพท์เฉพาะได้ระบุไว้ตอนต้นของรายงานหรือไม่

6. ข้อตกลงเบื้องต้น พิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

- 6.1 ข้อตกลงเบื้องต้นของปัญหาที่ศึกษามีลักษณะเฉพาะเหมาะสมเพียงใด
- 6.2 ข้อความในข้อตกลงและคำอธิบายทางทฤษฎีมีลักษณะเป็นเหตุเป็นผลเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาเพียงใด
- 6.3 ข้อตกลงได้ระบุไว้อย่างถูกต้อง และมีครบถ้วนตามที่ควรจะมีหรือไม่

7. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

- 7.1 ได้เสนอทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ต้องการศึกษาได้ครบถ้วนหรือไม่
- 7.2 การนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นำเสนอเกี่ยวกับวิธีการวิจัย การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง การตั้งสมมติฐาน การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปผล วัตถุประสงค์และชัดเจนเพียงใด
- 7.3 งานวิจัยต่าง ๆ ที่นำมาถ่วงน้ำหนักได้มีการประเมินตรวจสอบความถูกต้องเกี่ยวกับ กลุ่มตัวอย่าง วิธีการศึกษา และการสรุปผลหรือไม่
- 7.4 การนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้เสนอในลักษณะนำทฤษฎีหรือข้อมูลต่าง ๆ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงกับปัญหาเพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นความสัมพันธ์หรือไม่

7.5 การนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้เสนอในลักษณะของการจัดหมวดหมู่ความเกี่ยวข้องให้เห็นถึงความขัดแย้งและความสอดคล้องโดยมีตัวแปรที่ศึกษาเป็นหลักหรือไม่

8. สมมติฐานการวิจัย พิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

8.1 สมมติฐานเหล่านั้นสามารถอธิบายหรือตอบคำถามต่อปัญหาที่วิจัยได้ครบถ้วนหรือไม่ และอยู่ในรูปแบบที่จะลงสรุปว่าจะสนับสนุนหรือคัดค้านได้หรือไม่

8.2 สมมติฐานเหล่านั้นสอดคล้องกับทฤษฎี หลักการและข้อเท็จจริงเพียงใด

8.3 สมมติฐานเหล่านั้นสามารถทำการทดสอบได้หรือไม่

8.4 สมมติฐานเหล่านั้นตั้งขึ้นอย่างสมเหตุสมผลหรือไม่

8.5 สมมติฐานเหล่านั้นมีความชัดเจนและชี้เฉพาะโดยไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ หรือไม่

8.6 สมมติฐานนั้นตั้งขึ้นในรูปของสมมติฐานรอง (Alternative Hypothesis) หรือไม่

9. วิธีการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยแต่ละประเภท มีลักษณะวิธีการวิจัยที่เป็นแบบเฉพาะตัว ดังนั้นในการประเมินงานวิจัยแต่ละประเภทจึงมีความแตกต่างกัน การประเมินจึงควรพิจารณาแยกจากกัน เพื่อให้ผลการประเมินมีความถูกต้องยิ่งขึ้น การประเมินงานวิจัยแต่ละประเภท มีรายละเอียดดังนี้

9.1 การประเมินงานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ พิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

9.1.1 ข้อมูลที่นำมาเป็นหลักฐานในการสรุปผลนั้น ได้มาจากแหล่งปฐมภูมิหรือไม่ ถ้าได้จากแหล่งทุติยภูมิแล้ว ข้อมูลที่ได้มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้เพียงใด มีการตรวจสอบหรือไม่

9.1.2 มีการกล่าวถึงพยานหลักฐานที่เชื่อถือได้มาใช้ในการสนับสนุนหรือยืนยันข้อเท็จจริงที่ค้นพบมากน้อยเพียงใด

9.1.3. มีการตรวจสอบความเชื่อถือ ความสามารถ อดทน แรงจูงใจ อำนาจหน้าที่ ของพยานบุคคล หรือผู้บันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่าบันทึกโดยวิธีใด เมื่อไร และทำไมหรือไม่

9.1.4. มีการตรวจสอบแหล่งข้อมูล (Source of Materials) อย่างถี่ถ้วนเพียงใด มีการระบุชื่อผู้เขียน เวลา หรือสถานที่แน่นอนหรือไม่

9.1.5. ข้อมูลที่นำมาใช้เป็นหลักฐานในการลงสรุปมีจำนวนมากพอหรือไม่

9.1.6. ข้อมูลที่นำมาใช้เป็นหลักฐานในการลงสรุปเป็นตัวแทนของข้อมูลทั้งหมด (ประชากร) ได้ดีเพียงใด

9.1.7. การวิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลเพื่อลงสรุปผลนั้น ได้กระทำอย่างถูกต้อง สมบูรณ์ เพียงใด กล่าวคือ ได้อาศัยผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ หรือในเรื่องนั้น ๆ หรือไม่

9.1.8. การตีความหมายข้อมูล ซึ่งอาจเป็นข้อเขียน ข้อบันทึก หรือจากวัตถุสิ่งของได้ ตีความหมายถูกต้องหรือไม่

9.2 การประเมินงานวิจัยเชิงบรรยาย พิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

9.2.1. รูปแบบการวิจัยมีความเหมาะสมหรือเพียงพอในเรื่องขอบเขตความลึกซึ้งและความชัดเจน ในการใช้ตรวจสอบสมมติฐานหรือไม่

9.2.2. ได้มีการระมัดระวังในเรื่องการกำหนดสภาพการณ์ในการเก็บข้อมูล การกำหนดขอบข่ายของเครื่องมือ การออกแบบบันทึกข้อมูล ตลอดจนการตรวจสอบความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่นของข้อมูลหรือไม่

9.2.3. ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลในลักษณะใด เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพหรือข้อมูลเชิงปริมาณ สอดคล้องกับลักษณะการวิจัยนั้น ๆ หรือไม่

9.2.4. เกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกประเภทข้อมูล มีความเหมาะสม และมีมาตรฐานที่จะใช้ชี้บ่งให้เห็นความแตกต่างหรือความสัมพันธ์ของข้อมูลหรือไม่

9.2.5. การวิจัยนั้นเป็นการศึกษาอย่างผิวเผิน เพื่อสำรวจตัวแปรและหาธรรมชาติทั่วไปของตัวแปรเท่านั้น หรือเป็นการศึกษาอย่างลึกซึ้งลงไปถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือความเป็นเหตุเป็นผลของตัวแปร

9.3 การประเมินงานวิจัยเชิงทดลอง พิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

9.3.1. แบบแผนการทดลอง (Experimental Design) มีความเหมาะสมและมีความชัดเจนเพียงใด สามารถที่จะตอบคำถามในสมมติฐานที่ตั้งขึ้นได้หรือไม่ และการออกแบบนั้นบ่งบอกวิธีการในการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนได้รัดกุมเพียงใด

9.3.2. แบบแผนการทดลองนั้นได้จัดให้ตัวแปรทดลอง (Treatment) ส่งผลต่อตัวแปรตามอย่างมีความเที่ยงตรงทั้งภายในและภายนอกเพียงใด

9.3.3. การวิจัยนั้นเป็นการทดลองอันแท้จริง กล่าวคือผู้วิจัยสามารถจัดกระทำกับตัวแปรทดลองได้อย่างเต็มที่โดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของตัวแปรหรือเป็นการทดลองที่ไม่แท้จริง คือเป็นเพียงแต่สังเกตปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วศึกษาย้อนถึงเหตุของปรากฏการณ์นั้น ๆ

9.3.4. การวิจัยนั้นได้ใช้การสุ่ม (Randomization) ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างห้องเรียน ผู้สอน เวลาที่ทดลอง ตัวแปรทดลอง (Treatment) และอื่น ๆ ลงในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เพื่อให้มีความเท่าเทียมกันหรือไม่

9.3.5. ในกลุ่มทดลองได้แยกกลุ่มตัวอย่างออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ สอดคล้องกับตัวแปรที่ศึกษาหรือไม่

9.3.6. ใช้การควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนโดยเทคนิควิธีการทางสถิติ เช่น การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม หรือการจับคู่กลุ่มตัวอย่างหรือไม่

9.3.7. เลือกใช้วิธีการทางสถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลหรือทดสอบสมมติฐาน ได้เหมาะสมกับระดับของข้อมูลและข้อตกลงเบื้องต้นของเทคนิคทางสถิตินั้น ๆ เพียงใด

9.3.8. ได้กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติในการที่จะปฏิเสธสมมติฐานเป็นกลาง (Null Hypothesis) ไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะทำการเก็บข้อมูลหรือไม่

10. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง พิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

10.1 ได้มีการกำหนดขอบข่ายของประชากรที่ศึกษาหรือไม่ และชัดเจนเพียงใด

10.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเป็นตัวแทนประชกรนั้น ๆ ได้ดีเพียงใด

10.3 เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะของประชากรที่ศึกษาหรือไม่

10.4 การอธิบายวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างชัดเจนเพียงใด

10.5 ขนาดของกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนมากพอที่จะเป็นตัวแทนได้หรือไม่

11. เครื่องมือวิจัย พิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

- 11.1 เครื่องมือที่ใช้เหมาะสมกับเรื่องที่วิจัยหรือไม่
- 11.2 เครื่องมือที่ใช้มีความเที่ยงตรงและมีความเชื่อมั่นมากน้อยเพียงใด
- 11.3 เครื่องมือที่ใช้มีระบบการให้คะแนนและการแปลความหมายคะแนนอย่างไร
- 11.4 ผู้วิจัยมีความรู้และมีทักษะเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือ นั้น ๆ มากน้อยเพียงใด
- 11.5 เครื่องมือที่ใช้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองใหม่ หรือดัดแปลงมาจากของผู้อื่น ในกรณีที่ดัดแปลงมาจากของผู้อื่นหรือดัดแปลงจากเครื่องมือที่ใช้ในต่างประเทศ ได้มีการตรวจสอบคุณภาพใหม่หรือได้พิจารณาความเหมาะสมในแง่ ระดับ ความรู้ อายุ ของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาหรือไม่
- 11.6 การตรวจสอบความเที่ยงตรงและการหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ใช้วิธีการที่เหมาะสมกับชนิดของเครื่องมือ นั้น ๆ หรือไม่ และวิธีการอธิบายเป็นขั้นตอนมีความชัดเจนเพียงใด
- 11.7 คำชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและคำชี้แจงในการทำของเครื่องมือ นั้น ๆ มีความกระจ่างชัดเจนที่จะทำให้ผู้ตอบเกิดความเข้าใจตรงกันหรือไม่
- 11.8 เนื้อหาของคำถามมีความครอบคลุมในเรื่องที่จะถามมากน้อยเพียงใด
- 11.9 การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาในคำถามมีความชัดเจน รัดกุม และเหมาะสมกับระดับของผู้ตอบหรือไม่
- 11.10 คำถามมีความเป็นปรนัยหรือไม่
- 11.11 การเรียงลำดับข้อคำถาม ได้เรียงลำดับในลักษณะที่จะกระตุ้นหรือเข้าใจให้ผู้ตอบ เกิดความสนใจในการตอบหรือไม่ เช่น เรียงจากคำถามง่าย ๆ ไปหาคำถามยาก ๆ หรือเรียงจากคำถามทั่วไปกว้าง ๆ ไปสู่คำถามที่แคบเจาะจงและลึกลับ
- 11.12 วิธีการตอบง่ายและสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเพียงใด

12. การรวบรวมข้อมูล พิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

- 12.1 มีการกำหนดวิธีการในการรวบรวมข้อมูลและจัดแยกประเภทข้อมูลไว้ตั้งแต่เริ่มทำการศึกษาหรือไม่

- 12.2 การจัดแยกประเภทข้อมูลง่ายและสะดวกต่อการที่จะนำไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไปหรือไม่
- 12.3 การรวบรวมข้อมูลและการบันทึกข้อมูลกระทำอย่างมีระบบและเป็นปรนัยหรือไม่
- 12.4 มีการตรวจสอบกระบวนการของการได้มาของข้อมูลและแหล่งข้อมูลหรือไม่
- 12.5 มีการตรวจสอบความอคติ ความเชื่อถือ และความรอบคอบของผู้รวบรวมข้อมูลหรือไม่
- 12.6 ผู้วิจัยยอมรับและระบุข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดคิดในการรวบรวมข้อมูลไว้ด้วยหรือไม่

13. การวิเคราะห์ข้อมูล พิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

- 13.1 ข้อมูลมีจำนวนพอเพียงที่จะใช้วิธีการทางสถิติแต่ละชนิดในการทดสอบสมมติฐานหรือไม่
- 13.2 วิธีการทางสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเหมาะสมกับระดับข้อมูลและข้อตกลงเบื้องต้น ของวิธีการทางสถิตินั้น ๆ หรือไม่
- 13.3 การวิเคราะห์ข้อมูลได้กระทำอย่างมีความเป็นปรนัย และปราศจากอคติของผู้ทำการวิเคราะห์หรือไม่เพียงใด
- 13.4 ผู้วิจัยได้ละเลยข้อมูลหรือละทิ้งข้อมูลที่จะให้ผลไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่
- 13.5 การลงสรุปผลการวิเคราะห์ได้สรุปเกินขอบเขตของข้อมูลที่ได้มาหรือไม่
- 13.6 ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับผลงานวิจัยก่อน ๆ หรือไม่

14. การนำเสนอข้อมูล ผลวิเคราะห์ และการแปลความหมาย พิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

- 14.1 มีการนำเสนอข้อมูลด้วยแผนภูมิ กราฟ ตาราง หรือภาพ เพื่อให้การอ่านผลวิเคราะห์เข้าใจได้ง่ายหรือไม่ และมีความเหมาะสมเพียงใด
- 14.2 การสร้างแผนภูมิ กราฟ ตารางเป็นไปตามหลักเกณฑ์หรือไม่

14.3 มีการให้สัญลักษณ์เกี่ยวกับเส้นต่าง ๆ ในแผนภูมิ กราฟ ได้ถูกต้องชัดเจนเพียงใด

14.4 ข้อความที่ใช้อธิบาย แผนภูมิ กราฟ ตาราง มีความชัดเจนและถูกต้องสอดคล้องกับผลวิเคราะห์ที่ได้หรือไม่เพียงใด

14.5 มีการให้ความหมายของสัญลักษณ์ของค่าสถิติต่าง ๆ ในตารางหรือไม่และมีความถูกต้องเพียงใด

14.6 มีการแสดงระดับนัยสำคัญทางสถิติของค่าสถิติที่วิเคราะห์ได้ในตารางด้วยหรือไม่

14.7 การแปลความหมายผลวิเคราะห์สอดคล้องกับวิธีการทางสถิติที่ใช้หรือไม่

15. การย่อและการสรุป พิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

15.1 การสรุปผลสอดคล้องกับปัญหาหรือไม่

15.2 การย่อและการสรุปมีลักษณะชัดเจนและที่เฉพาะเพียงใด

15.3 การสรุปเป็นไปตามผลวิเคราะห์ข้อมูลหรือไม่

15.4 ข้อสรุปเหมาะสมที่จะแสดงถึงขอบเขตจำกัดของประชากรที่ศึกษาหรือไม่

15.5 การเขียนข้อสรุปอยู่ในรูปของการตรวจสอบหรือไม่

15.6 การสรุปผลได้กล่าวถึงข้อจำกัดต่าง ๆ ในการที่จะอ้างอิงนำไปใช้หรือไม่

15.7 การสรุปผลได้เขียนในลักษณะเป็นการยอมรับหรือปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้หรือไม่

16. การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ พิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

16.1 ข้อความที่ใช้ในการอภิปรายนั้น เขียนขึ้นโดยอาศัยหลักฐานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ได้นำเสนอไว้ในตอนต้น และอาศัยความรู้และประสบการณ์ของผู้วิจัย ตลอดจนข้อสังเกตที่ได้ระหว่างการทำวิจัย เป็นหลักในการอภิปรายผลหรือไม่

16.2 หลักฐานและเหตุผลที่นำมาใช้อ้างอิงสมเหตุสมผลทันสมัยและเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ศึกษามากน้อยเพียงใด

16.3 ได้มีการอภิปรายถึงองค์ประกอบที่มีได้ควบคุมที่อาจส่งผลต่อการวิจัยหรือไม่

16.4 ได้มีการอภิปรายถึงข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนบางประการที่ผู้วิจัยพบระหว่างการวิจัยที่จะส่งผลต่อผลการวิจัยได้ด้วยหรือไม่

16.5 การอภิปรายผลหรือข้อค้นพบที่ได้เรียงลำดับเป็นขั้นตอนสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายหรือสมมติฐานการวิจัยหรือไม่

16.6 มีการเสนอแนะถึงการนำผลวิจัยไปใช้แก้ปัญหาในกรณีต่าง ๆ หรือไม่

16.7 มีการเสนอแนะเกี่ยวกับการทำวิจัยปัญหานั้นต่อไปในประเด็นต่าง ๆ หรือการศึกษาค้นคว้าอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงหรือไม่

17. บทคัดย่อ พิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

17.1 การเขียนบทคัดย่อได้กล่าวถึงสิ่งสำคัญต่าง ๆ อย่างครบถ้วนหรือไม่ คือ มีการกล่าวถึงข้อความที่เป็นปัญหา จุดมุ่งหมายของการศึกษา สมมติฐาน กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล และข้อค้นพบที่ได้หรือไม่

17.2 รูปแบบและวิธีการเขียนบทคัดย่อถูกต้องตามที่สถาบันกำหนดหรือไม่

17.3 การเขียนบทคัดย่อใช้ถ้อยคำภาษาที่ชัดเจนและรัดกุมหรือไม่

18. บรรณานุกรมและภาคผนวก พิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

18.1 วิธีการเขียนบรรณานุกรมถูกต้องตามแบบที่สถาบันกำหนดหรือไม่

18.2 การเขียนบรรณานุกรม มีความถูกต้องในเรื่องการสะกดคำ การเว้นวรรคตอนและเครื่องหมายวรรคตอนเพียงใด

18.3 ข้อมูลที่นำเสนอไว้ในภาคผนวกมีความเหมาะสมหรือไม่

18.4 ข้อมูลที่นำเสนอในภาคผนวกได้จัดหมวดหมู่เป็นกลุ่มภายใต้หัวข้ออย่างเหมาะสมและถูกต้องหรือไม่

19. รูปแบบและแนวการเขียนรายงาน พิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

- 19.1 รูปแบบของรายงานถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่สถาบันกำหนดไว้หรือไม่
- 19.2 การจัดเรียงลำดับเนื้อหาถูกต้องเหมาะสมและมีครบถ้วนตามที่สถาบันกำหนดไว้หรือไม่
- 19.3 หัวข้อในรายงานมีลักษณะที่เฉพาะเพียงใด
- 19.4 มีการเรียบเรียงข้อความต่าง ๆ อย่างสมเหตุสมผลและเป็นขั้นเป็นตอนหรือไม่
- 19.5 ภาษาที่ใช้เขียนมีความกระชับ ชัดเจน และเข้าใจง่ายหรือไม่
- 19.6 การใช้คำ และภาษาในรายงานมีความคงที่เสมอต้นเสมอปลายเพียงใด
- 19.7 การเว้นวรรคตอน ตัวสะกดการันต์ มีความถูกต้องเพียงใด
- 19.8 การนำเสนอแผนภูมิ กราฟ ตาราง ภาคผนวก และการตั้งชื่อหัวข้อย่อย ๆ มีความถูกต้อง เหมาะสม และชัดเจนเพียงใด และการให้คำอธิบายสิ่งเหล่านี้มีความชัดเจนและสอดคล้องกันเพียงใด
- 19.9 การเขียนบรรณานุกรมมีความถูกต้องตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่
- 19.10 ในรายงานได้อธิบายและตอบคำถามต่อปัญหาที่ตั้งไว้ในตอนต้นได้ครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่
- 19.11 รายงานมีความเรียบร้อยและกระทำด้วยความประณีตเพียงใด

4. การวิเคราะห์เอกสารหรือการวิเคราะห์เนื้อหา (Document or Content Analysis)

เบสท์, จอห์น ดับเบิลยู (Best, John W. 1981 : 106 – 108) ได้สรุปการวิเคราะห์เอกสารหรือการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ดังนี้ เอกสารเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญสำหรับใช้ในการค้นคว้า ซึ่งมีแหล่งให้ค้นอยู่มากมาย และวิธีการวิเคราะห์ก็คล้ายคลึงกับวิธีการของนักประวัติศาสตร์ คือเป็นการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ หรืออธิบายสภาพของปรากฏการณ์ ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง การจัดการกระทำอาจจะแยกเป็นการวิจัยเชิงพรรณนาสำหรับปัญหาที่เหมือน ๆ กัน ข้อสมมติฐานกลุ่มตัวอย่าง ความสัมพันธ์ของตัวแปร อันจะนำไปสู่การอ้างอิงถึงประชากร การวิเคราะห์เอกสารหรือการวิเคราะห์เนื้อหาจะมีประโยชน์ในการตอบคำถามและการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่แท้จริง

ในการวิเคราะห์เอกสารสามารถค้นหาข้อมูลได้จากการบันทึก การรายงาน ร่องรอย จดหมาย อัดชีวประวัติ อนุทิน ความเรียง ผลงานในทางปรัชญา หนังสือ วารสาร ประกาศ แถลงการณ์ บัญชีรายชื่อ หลักสูตร คำพิพากษา รูปภาพ ภาพยนตร์ และการ์ตูน

ข้อควรจำในการใช้แหล่งข้อมูลเอกสาร คือ ร่องรอยของข้อมูลที่ปรากฏให้เห็นนั้นไม่ จำเป็นต้องเชื่อถือได้เสมอไป ในการวิเคราะห์เอกสารไม่จำเป็นต้องมุ่งประเด็นไปที่ความน่าเชื่อถือ ของเอกสารเพียงอย่างเดียว แต่ความตรงเชิงเนื้อหาที่สำคัญ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะช่วยให้ข้อมูลนั้นมี คุณค่าน่าเชื่อถือ

การวิเคราะห์เอกสารมีจุดประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่ออธิบายการกระทำหรือเงื่อนไขทั่ว ๆ ไป
2. เพื่อหาความสัมพันธ์หรือความสนใจของปัญหาที่แท้จริง
3. เพื่อหาระดับความยากของการนำเสนอในตำราหรือในสิ่งพิมพ์อื่น ๆ
4. เพื่อประเมินความลำเอียง หรือ อคติของการโฆษณาเผยแพร่ในการนำเสนอใน ตำรา
5. เพื่อวิเคราะห์ชนิดของความผิดพลาดในผลงานของนักเรียน
6. เพื่อวิเคราะห์การใช้สัญลักษณ์ที่แทน บุคคล พรรคการเมือง สถาบัน ประเทศ หรือทัศนะ
7. เพื่อจำแนกรูปแบบวรรณคดี ความคิด หรือความเชื่อของนักเขียน
8. เพื่ออธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบที่เป็นไปได้ที่สัมพันธ์กับผลที่ออกมาภายหลังการ กระทำหรือเหตุการณ์

การวิเคราะห์เนื้อหาหรือเอกสารจะช่วยในส่วนที่ยังเป็นจุดอ่อนของข่าวสาร คือจะ ช่วยในการประเมินหรืออธิบายการกระทำทางสังคมหรือทางการศึกษา โดยการแจกแจงและจัดทำ เป็นตารางอธิบายเหตุผลประกอบ

การวิเคราะห์เป็นกระบวนการที่รวมกิจกรรมหลาย ๆ อย่างที่มุ่งไปสู่การทำความเข้าใจ ข้อมูล ที่ผู้วิจัยได้มา ได้แก่ การตีความสร้างข้อสรุป การจำแนกชนิดและการเปรียบเทียบ ลักษณะของข้อมูล การหาความเกี่ยวข้องของปรากฏการณ์ต่าง ๆ การหาคำอธิบายและข้อสรุป ทั้งหมดนี้ก็เพื่อตอบคำถามแก่ตัวผู้วิจัยเองว่าสามารถทำความเข้าใจสิ่งที่ปรากฏได้หรือไม่ การ วิเคราะห์จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากของการวิจัย

องค์ประกอบที่สำคัญในการวิเคราะห์ คือ ตัวข้อมูล แนวความคิดในการวิเคราะห์ ข้อมูลและประเด็นหรือปัญหาที่จะวิเคราะห์เนื่องจากจากการวิเคราะห์ในเชิงนี้ไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว ขึ้นอยู่กับการเลือกของผู้วิจัย สิ่งที่ผู้วิจัยควรตระหนักก็คือ การมีกรอบความคิดหรือทฤษฎีรองรับ จะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยวิเคราะห์ข้อมูลได้ลึกซึ้ง และสร้างข้อสรุปที่หนักแน่น (สุภางค์ จันทวานิช, 2540 : 160)

การวิเคราะห์เอกสารเป็นการศึกษาสำรวจเชิงวิเคราะห์ (Survey or Analysis Study) ซึ่งจะสำรวจและวิเคราะห์เฉพาะเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในเอกสารเท่านั้น (สุรเดช พันธุ์วิเศษ, 2532 : 21) โดยทั่วไปแล้วการศึกษาวินิจฉัยจะเป็นการศึกษากว้าง ๆ ไม่ลึกซึ้งในปัญหามากนักเพียงแต่บอกธรรมชาติ หรือลักษณะทั่วไปของประชากรที่ทำการวิจัย ส่วนมากจะแสวงหาข้อมูลใหม่ให้เหมาะสมต่อไปซึ่งการวิเคราะห์เอกสารนี้ถือเป็นการวิจัยประเภทที่ต้องการตรวจสอบสภาพปัจจุบันโดยอาศัยเอกสารที่ได้อ่านไว้ บางครั้งอาจเรียกว่า “การวิเคราะห์เนื้อหา” (Content Analysis) (เชิดศักดิ์ โฉมาสินธุ์, 2522 : 139)

สุภางค์ จันทวานิช (2540 : 144) ได้สรุปว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารอาจทำได้ทั้งโดยวิธีการเชิงปริมาณ และวิธีการเชิงคุณภาพ วิธีการเชิงปริมาณ คือ การทำให้ข้อมูลเอกสารได้แก่ ถ้อยคำ ประโยคหรือใจความในเอกสารเป็นจำนวนที่วัดได้ แล้วแจกแจงจำนวนของถ้อยคำ ประโยค หรือใจความเหล่านั้น ซึ่งวิธีวิเคราะห์ข้อมูลแบบนี้เรียกว่า การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ส่วนวิธีการเชิงคุณภาพ คือ การการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) จากเอกสารดังกล่าวประกอบกับเอกสารอื่น ๆ โดยอาจมีการแบ่งประเภทตามเนื้อหาของเอกสารแล้วเปรียบเทียบเนื้อหาประเภทต่าง ๆ กันด้วยก็ได้

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คือ เทคนิคการวิจัยที่พยายามจะบรรยายเนื้อหาของข้อความหรือเอกสารโดยใช้วิธีการเชิงปริมาณอย่างเป็นระบบและเน้นสภาพวัตถุวิสัย (Objectivity) การบรรยายจะเน้นที่เนื้อหาตามที่ปรากฏในข้อความ พิจารณาจากเนื้อหาโดยผู้วิจัยไม่มีอคติหรือความรู้สึกของตัวเองเข้าไปพัวพัน ไม่เน้นการตีความหรือหาความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง หรือความหมายระหว่างบรรทัด ซึ่งสรุปได้ว่าการวิเคราะห์เนื้อหาจะต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ ความเป็นระบบ ความเป็นสภาพวัตถุวิสัย และอิงกรอบแนวคิดทฤษฎี (สุภางค์ จันทวานิช, 2540 : 144 – 145)

ประเภทของการวิเคราะห์เนื้อหา

อุทุมพร จามรมาน (2531 : 9-11) ได้สรุปประเภทของการวิเคราะห์เนื้อหาของผู้รู้ไว้

ดังนี้

1. जानิส (Janis, 1965, อ้างถึงใน อุทุมพร จามรมาน, 2531 : 9) จำแนกเป็น 3 แบบ

คือ

1.1 แบบอิงการปฏิบัติทั่วไป (Pragmatical Content Analysis)

1.2 แบบอิงภาษา (Semantical Content Analysis)

1.3 แบบอิงสัญลักษณ์ (Sign vehicle Analysis)

2. เบเรลสัน (Berelson, 1952, อ้างถึงใน อุทุมพร จามรมาน, 2531 : 9) จำแนกได้

17 แบบ คือ

2.1 การบรรยายแนวโน้มของเนื้อหาที่สื่อความหมาย

2.2 การเสาะแสวงหาพัฒนาการ

2.3 การหาความแตกต่าง ความไม่ลงรอย

2.4 การเปรียบเทียบกับสื่อ หรือระดับที่สื่อความหมาย

2.5 การเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์

2.6 การวิเคราะห์โครงสร้าง

2.7 การวิเคราะห์เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ร่วมกับแบบสอบถามแบบปลายเปิด

2.8 การเปิดเผยเทคนิคการโฆษณา

2.9 การวิเคราะห์ลักษณะที่ช่วยให้อ่านได้เข้าใจดีขึ้น

2.10 การวิเคราะห์ลักษณะหรือสไตล์

2.11 การระบุความตั้งใจของผู้เขียน

2.12 การวิเคราะห์ระดับทางจิตใจของกลุ่มคน

2.13 การปกป้องผลจากการโฆษณาในแง่กฎหมาย

2.14 การสอดแนม

2.15 การสะท้อนทัศนคติ ความสนใจ และค่านิยมของกลุ่ม

2.16 การวิเคราะห์เป้าประสงค์ของกลุ่ม

2.17 การบรรยายพฤติกรรมที่แสดงออก

3. สโตนและดันฟี (Stone and Dunphy, 1966, อ้างถึงใน อุทุมพร จามรมาน, 2531 : 10) จำแนกตามสาขา คือ

- 3.1 จิตเวช
- 3.2 จิตวิทยา
- 3.3 ประวัติศาสตร์
- 3.4 มานุษยวิทยา
- 3.5 การศึกษา
- 3.6 ปรัชญา
- 3.7 ภาษาศาสตร์

4. โฮล์สติ (Holsti, 1969, อ้างถึงใน อุทุมพร จามรมาน, 2531 : 10) จำแนกเป็น 3 แบบ คือ

- 4.1 วิเคราะห์ลักษณะของการสื่อความหมาย
- 4.2 การวิเคราะห์เชิงเหตุผล
- 4.3 การวิเคราะห์ผล

5. คริปเพนดอร์ฟ (Krippendorff, 1980, อ้างถึงใน อุทุมพร จามรมาน, 2531 : 11) เสนอการวิเคราะห์เนื้อหาเป็น 6 ประเภท คือ

- 5.1 วิเคราะห์เนื้อหาระบบ
- 5.2 วิเคราะห์เพื่อหามาตรฐาน
- 5.3 วิเคราะห์เนื้อหาด้ชนีบางอย่าง
- 5.4 วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหากลุ่มคำแบบต่าง ๆ
- 5.5 วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหาความหมาย
- 5.6 วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหากระบวนการภายใน

องค์ประกอบในการวิเคราะห์เนื้อหา

อุทุมพร จามรมาน (2531 : 11 – 12) ได้สรุปองค์ประกอบในการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ ดังนี้

1. เนื้อหาที่จะวิเคราะห์ไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปเอกสาร สิ่งพิมพ์เสมอไป อาจอยู่ในรูปของการ์ตูน ละคร เพลง ฯลฯ ก็ได้

2. วัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์เนื้อหา มี 3 ประการ คือ
 - 2.1 เพื่อสรุปข้อมูล
 - 2.2 เพื่อหารูปแบบหรือความสัมพันธ์ภายใน
 - 2.3 เพื่อหารูปแบบหรือความสัมพันธ์ภายนอก
3. หน่วยในการวิเคราะห์ มี 3 ประการ คือ
 - 3.1 หน่วยจากการสุ่ม
 - 3.2 หน่วยจากการบันทึก
 - 3.3 หน่วยจากเนื้อหา
4. การสุ่มตัวอย่างและประชากร

ขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา

คูมพร จามรมาน (2531 : 13) ได้กำหนดวิธีวิเคราะห์เนื้อหาออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นการแปลภาษาเป็นข้อมูล จะทำได้ก็ต่อเมื่อผู้วิเคราะห์จับประเด็นที่ซ่อนอยู่ในเนื้อหาสาระได้อย่างชัดเจนเสียก่อน แล้วแยกเนื้อหาสาระออกเป็นส่วนย่อย ๆ เช่น
 - 1.1 แยกเป็นกลุ่มตามเนื้อหาหรือตัวแปร
 - 1.2 แยกเป็นสาย (Chain)
 - 1.3 แยกเป็นวงกลมย่อย (Loop)
 - 1.4 แยกตามมิติ
 - 1.5 จัดทำเป็นกิ่งก้านของต้นไม้ (Trees)
2. ขั้นการแปลข้อมูลเป็นตัวเลข หลังจากทีวิเคราะห์เนื้อหาออกเป็นส่วนย่อยแล้ว การแปลข้อมูลจากส่วนย่อยเป็นตัวเลขทำได้ 2 แบบ คือ แปลเป็นจำนวน(หรือความถี่) และ แปลเป็นค่า หรือคะแนน

สุภาวงศ์ จันทวานิช (2540 : 146 – 147) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ ดังนี้

1. ตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นสำหรับการคัดเลือกเอกสาร และหัวข้อที่จะทำการวิเคราะห์
2. วางเค้าโครงของข้อมูล โดยการทำรายชื่อคำหรือข้อความในเอกสารที่จะถูกนำมาวิเคราะห์แล้วแบ่งไว้เป็นประเภท (Categories)

3. คำนึ้ถึงบริบท (Context) หรือสภาพแวดล้อมประกอบของข้อมูลเอกสารที่นำมาวิเคราะห์

4. กระทำกับเนื้อหาตามที่ปรากฏ (Manifest Content) ในเอกสารมากกว่ากระทำกับเนื้อหาที่ซ่อนอยู่ (Latent Content)

5. สรุปผลการวิเคราะห์ สรุปได้ 2 แนวทาง คือ วิจัยเชิงปริมาณ และวิจัยเชิงคุณภาพ

สำหรับประภาวดี สืบสนธิ (2523 : 133 – 134) ได้สรุปขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหาหลังจากที่ได้ทำความเข้าใจปัญหาที่จะศึกษาและกำหนดสมมติฐานแล้ว ดังนี้

1. ศึกษางานที่ต้องกรวิเคราะห์ในขั้นต้น กำหนดหรือสร้างกลุ่มเพื่อการวิเคราะห์และหาตรรกษัที่เหมะสมสำหรับแต่ละกลุ่มการวิเคราะห์เพื่อให้เหมะกับเนื้อหา

2. กำหนดกลุ่มที่จะใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ เช่น ถ้าต้องการศึกษาสาระของเรื่องจะใช้กลุ่มต่าง ๆ คือ หัวข้อวิชา ทิศทาง มาตรฐานและคุณค่า ถ้าต้องการศึกษารูปแบบของการนำเสนอเนื้อหา จะวิเคราะห์ตามกลุ่มต่าง ๆ คือ รูปแบบของข้อความ รูปแบบและประเภทของงานสื่อสาร และกลุ่มที่เกี่ยวกับอารมณ์

3. กำหนดตรรกษัสำหรับแต่ละกลุ่มจากกลุ่มกว้าง ๆ ที่จะวิเคราะห์ ผู้วิจัยจะหาตรรกษัเป็นเครื่องชี้ว่าจะวิเคราะห์อะไร โดยผู้วิจัยต้องให้คำจำกัดความตรรกษัที่กำหนดขึ้นและลองพิจารณาดูอีกครั้งหนึ่งเพื่อความเหมะสม

4. กำหนดหน่วยที่จะใช้วิเคราะห์ ซึ่งได้แก่ คำ ประโยค ตัวละคร รายการการวัดเนื้อที่หรือเวลา แล้วแต่ความเหมะสม

5. วิเคราะห์เนื้อหาโดยการเปรียบเทียบหน่วยของการวิเคราะห์ให้ตรงกับตรรกษัและกลุ่มที่กำหนดเนื้อหาไว้ ผู้วิจัยจะทำการแจกแจงความถี่โดยการช้ตรอยคะแนนแล้วนำผลมาวิเคราะห์ในเชิงปริมาณด้วยการหาค่าร้อยละ

ประโยชน์ของการวิเคราะห์เนื้อหา

สิ่งทีการวิเคราะห์เนื้อหาได้เปรียบคือ ประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลา ไม่จำเป็นต้องใช้คณะนักวิจัยหลายคน ไม่ต้องใช้เครื่องมือมากมาย การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นระเบียบวิธีทีมีความสะดวกต่อการดำเนินงานวิจัย ในระเบียบวิธีวิจัยสำรวจ วิจัยทดลองนั้น หากมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นนักวิจัยต้องกลับไปเริ่มต้นใหม่ เช่นเดียวกับงานวิจัยสนาม ซึ่งนอกจากไม่ประหยัดแล้ว

เหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่ศึกษาอาจจะไม่เกิดขึ้นซ้ำให้ศึกษาสังเกตอีก การวิจัยแบบวิเคราะห์
 นั้นนั้น ถึงแม้ว่าจะต้องกลับมาเริ่มต้นทำการศึกษาใหม่ก็ยังสามารถทำได้ง่ายกว่าการวิจัยแบบอื่น
 เพราะสิ่งที่ศึกษา สังเกต ยังคงอยู่นอกจากจะต้องเปลี่ยนแนวต่าง ๆ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นเท่านั้น

ข้อดีอีกประการหนึ่งคือ การวิเคราะห์เนื้อหาที่มีลักษณะของความไม่สอดแ่
 (Unobtrusive) นั่นคือ การที่นักวิจัยไม่เข้าไปยุ่งย่ำและสอดแนมเกี่ยวกับพฤติกรรม การ
 ดำเนินชีวิตและความรู้สึกนึกคิดของประชากร เพราะสิ่งที่ศึกษาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว เอกสารและ
 สิ่งของต่าง ๆ ไม่มีชีวิตจิตใจ และไม่ทำให้นักวิจัยต้องวิตกกังวลต่อการยุ่งเกี่ยวในเรื่องราวของ
 ผู้อื่น (ชัยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี, 2527 : 194 – 195)

นอกจากนี้ทวีป ศิริวิศมี (2525 : 21) ยังได้สรุปประโยชน์ของการวิเคราะห์เอกสารไว้
 ดังนี้

1. ทำให้เห็นสภาพการณ์ปัจจุบันของสิ่งที่ศึกษา เช่น สภาพหลักสูตร ตำราเรียน
 วิทยานิพนธ์ หนังสืออ่านประกอบ เป็นต้น
2. เพื่อสำรวจจุดอ่อนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน เพราะการวิเคราะห์เอกสาร
 ทำให้ทราบหลักฐานต่าง ๆ ที่ถูกบันทึกไว้
3. เป็นแนวทางในการค้นคว้า ข้อแตกต่างระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในเชิงปฏิบัติ ซึ่ง
 อาจเปรียบเทียบลักษณะและผลของการปฏิบัติงานได้

เชิดศักดิ์ โฆวาสินธุ์ (2522 : 139 – 140) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวิเคราะห์
 เอกสารไว้ดังนี้

1. ทำให้ทราบสภาพการณ์ปัจจุบันของสิ่งที่ศึกษา
2. ทำให้ทราบแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้
3. เพื่อสำรวจจุดอ่อนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน
4. ใช้เป็นเทคนิคหนึ่งในการศึกษาพัฒนาการ หรือการเปลี่ยนแปลง
5. เป็นแนวทางในการค้นหาข้อแตกต่างระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในเชิงปฏิบัติซึ่ง
 อาจเปรียบเทียบลักษณะและผลของการปฏิบัติงานได้
6. ใช้ประเมินผลงานว่าสอดคล้องตามเป้าหมาย หรือทฤษฎีที่ตั้งไว้หรือไม่
7. ใช้สำรวจความลำเอียง ทัศนคติ หรือความคิดเห็นอื่น ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในการ
 ปฏิบัติงาน

ข้อควรระวังในการวิเคราะห์เนื้อหา คือ เนื้อหาที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารจะต้อง
 เป็นเนื้อหาตามที่มีอยู่ในเอกสารไม่ใช่เนื้อหาที่ผู้วิจัยเป็นผู้กำหนด และคุณลักษณะเฉพาะที่

นักวิจัยจะบรรยายหรือวิเคราะห์ ควรเป็นคุณลักษณะที่ดึงขึ้นมาจากเอกสารมากกว่าเป็นการบรรยายหรือวิเคราะห์โดยมีกรอบแนวคิดทฤษฎีกำหนดไว้ล่วงหน้าซึ่งกรอบแนวคิดเป็นเพียงสิ่งให้นำมาช่วยในการสร้างข้อสรุปหรือโยงข้อมูลที่ดึงออกมาได้แล้วเท่านั้น (พรพิมล มโนชัย, 2541 : 7)

ความเชื่อถือได้ของผลวิเคราะห์

การวิเคราะห์เนื้อหาของเอกสารมักอิงกับผู้วิเคราะห์เป็นส่วนใหญ่ จะเห็นได้ว่าผลการวิเคราะห์เนื้อหาของเอกสารเดียวกัน แต่ต่างที่คนวิเคราะห์มักให้คำตอบแตกต่างกัน ทั้งนี้มาจากแหล่งความคลาดเคลื่อนหลายอย่างเช่น ลักษณะและความสามารถของผู้วิเคราะห์ ความสมบูรณ์ของข้อมูล การสุ่มข้อมูลมาวิเคราะห์และวิธีการวิเคราะห์ สามารถจำแนกความเชื่อถือได้ของผลการวิเคราะห์ออกเป็นความเที่ยง (Reliability) กับความตรง (Validity) ดังนี้ (อุทุมพร จามรมาน, 2531 : 14 – 15)

ความเที่ยงของผลวิเคราะห์เนื้อหา

มีความหมาย 3 อย่าง คือ ความคงที่ ความเหมือนเดิม และความแม่นยำ ซึ่งความเที่ยงทั้ง 3 แบบนี้มีวิธีตรวจสอบต่างกัน คือ

1. ความคงที่ แหล่งความคลาดเคลื่อนมาจากผู้วิเคราะห์มีความไม่แน่นอนในการพิจารณา วิเคราะห์ และสรุปความหมาย การตรวจสอบความคงที่ทำได้โดยการวิเคราะห์ซ้ำแล้วเปรียบเทียบผลวิเคราะห์ทั้งสองครั้งว่าแตกต่างกันหรือเหมือนกัน
2. ความเหมือนเดิม แหล่งความคลาดเคลื่อนมาจากความไม่คงเส้นคงวาของผู้วิเคราะห์แต่ละคน และความไม่สอดคล้องของผลวิเคราะห์ของผู้วิเคราะห์หลายคน เช่น ผู้วิเคราะห์ให้รหัสแตกต่างออกไปทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องเดียวกัน หรือผู้วิเคราะห์สองคนแปลเนื้อหาต่างกัน การตรวจสอบความเที่ยงแบบนี้ทำได้โดยการตรวจสอบทุกขั้นตอน
3. ความแม่นยำ แหล่งความคลาดเคลื่อนมาจากความไม่คงเส้นคงวาของผู้วิเคราะห์แต่ละคน ความไม่สอดคล้องของผลวิเคราะห์ของผู้วิเคราะห์ด้วยตนเอง และผลการวิเคราะห์แตกต่างจากมาตรฐาน หรือเกณฑ์ที่ยอมรับกัน วิธีตรวจสอบความเที่ยงแบบนี้คือ การตรวจสอบเกี่ยวกับเกณฑ์หรือมาตรฐานทุก ๆ ขั้นตอน

ความตรงของผลวิเคราะห์เนื้อหา

มีความหมายว่า ผลวิเคราะห์สอดคล้องกับความเป็นจริงมากน้อยเพียงใด ความตรงของผลวิเคราะห์เนื้อหา มี 5 ประเภท คือ

1. ความตรงที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล หมายความว่า ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ สอดคล้องกับข้อเท็จจริงมากน้อยเพียงใด หรืออีกนัยหนึ่งคือ นำเนื้อหาที่ถูกต้องมาวิเคราะห์หรือไม่
2. ความตรงตามความหมาย หมายความว่า มีการวิเคราะห์เนื้อหา จัดกลุ่มเนื้อหา ให้คำจำกัดความของคำตรงตามความหมายหรือไม่ วิธีการตรวจสอบความตรงแบบนี้ทำได้โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญอื่นมาตรวจสอบ
3. ความตรงตามการสุ่ม เอกสารสิ่งพิมพ์ เนื้อหาสาระที่จะนำมาวิเคราะห์มีปริมาณมาก จำเป็นต้องมีการสุ่มออกมา เช่น การวิเคราะห์โปรแกรมทางโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน การสุ่มโปรแกรมจึงมีความสำคัญมาก การระบุประชากรของเนื้อหาจึงมีความจำเป็น การอธิบายการสุ่มตัวอย่างไม่ลำเอียงเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการตรวจสอบความตรงแบบนี้
4. ความตรงตามวิธีการ ผลการวิเคราะห์ที่ใช้วิธีการ 2 อย่าง น่าจะให้ผลวิเคราะห์ออกมาเหมือนกัน
5. ความตรงตามทฤษฎี ผลการวิเคราะห์น่าจะสอดคล้องกับทฤษฎี หลักการ หรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction)

การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือวิธีการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูล จากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เมื่อได้เห็นรูปธรรมหรือเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์แล้ว ก็ลงมือสร้างข้อสรุป โดยเน้นการวิเคราะห์จากข้อมูลย่อย ๆ ต่าง ๆ ที่มีอยู่ ถ้าข้อสรุปนั้นยังไม่ได้ รับการตรวจสอบยืนยันก็ถือว่าเป็นสมมติฐานชั่วคราว ถ้าหากได้รับการยืนยันแล้วก็ถือว่าเป็นข้อสรุป ซึ่งมีความเป็นนามธรรมในระดับต้น ๆ การสร้างข้อสรุปในเชิงนามธรรม จากปรากฏการณ์ที่มองเห็น นักวิจัยต้องสรุปสิ่งเหล่านี้ให้เป็นและต้องคำนึงว่าการสร้างข้อสรุปนี้ไม่ใช่ทำใน ตอนท้ายของการรวบรวมข้อมูลเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่ต้องทำตลอดเวลา เมื่อใดที่สัมผัสกับ ปรากฏการณ์จะต้องสร้างข้อสรุปในระดับใดระดับหนึ่งข้อสรุปที่สร้างขึ้นในขั้นตอนนี้เรียกว่า

สมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) ซึ่งจะจริงหรือไม่จริงยังไม่ทราบต้องไปศึกษาแล้ว รวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม ฉะนั้นตลอดเวลาที่อยู่ในสนามนักวิจัยต้องลงมือวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นด้วยตนเองพร้อมกับรวบรวมข้อมูลไปด้วย และสร้างข้อสรุปเป็นระยะเพื่อพิสูจน์สมมติฐาน ผู้วิจัยจะไม่กำหนดสมมติฐานจากกรอบแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งโดยเฉพาะ แต่จะปรับและเปลี่ยนสมมติฐานอยู่เสมอโดยการพิสูจน์สมมติฐานเหล่านั้นตลอดเวลา ซึ่งสมมติฐานนั้นอาจผิดหรือถูกก็ได้ เมื่อสมมติฐานนั้นถูกพิสูจน์และตรวจสอบแล้วจึงจะเป็นข้อสรุป การพิสูจน์โดยการที่นักวิจัยต้องพยายามรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากปรากฏการณ์หลาย ๆ อย่าง เพื่อหาข้อสรุปต่อปัญหานั้น พอสรุปนี้ได้ก็ต้องหาข้อสรุปในเรื่องใหม่ซึ่งจะสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้โดยตรง (สุภางศ์ จันทวานิช, 2540 : 131 – 133)

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการอุปนัย (Inductive Method)

อุษา ดวงสา(2537 : 317 – 322) ได้สรุปวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการอุปนัยไว้ดังนี้

1. การสังเกตอย่างละเอียดรอบคอบและอดทน
2. รู้ว่าจะสังเกตอะไร มีแบบแผนความคิด (Conceptual Scheme) ที่เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล
3. โยงข้อมูลเข้ากับแบบแผนความคิดของการวิจัยที่ใช้เป็นพื้นฐานของการค้นคว้าและพยายามตอบคำถามเบื้องต้นของการวิจัย
4. เป็นกระบวนการสำคัญที่จะนำไปสู่คำอธิบาย ในขั้นตอนนี้นักวิจัยจะรวมกลุ่มข้อเท็จจริงโดยการแยกประเภทและสร้างข้อสรุปโดยการอธิบายความสัมพันธ์
5. ย้อนกลับไปสังเกตใหม่ตามข้อค้นพบที่ได้รับ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทำวิทยานิพนธ์มีมานานแล้ว แต่ได้มีการเริ่มทำการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2507 ดังจะเสนอรายละเอียดและผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2527 พิชัย ดลเสมอ (2527 : 40) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2506 - 2523” โดยวิเคราะห์วิทยานิพนธ์จำนวนทั้งสิ้น 300 เล่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ผลปรากฏว่าวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชาสัตวศาสตร์ศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการศึกษางานสัตวศาสตร์ศึกษาของสถาบันต่าง ๆ ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงบรรยาย กลุ่มประชากรที่ใช้ศึกษาจะเป็นครู-อาจารย์ในเขตกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจะเป็นแบบสอบถาม และการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนมากใช้ค่าเฉลี่ย ในช่วงปีการศึกษา 2518 - 2520 มีการทำวิทยานิพนธ์สาขาวิชาสัตวศาสตร์ศึกษามากที่สุด

ในปีเดียวกันนี้ ชูชม ธารณธรรม (2527 : 76 - 83) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์งานวิจัยที่ได้รับรางวัลทางสาขาสังคมศาสตร์” โดยทำการวิเคราะห์งานวิจัยที่ได้รับรางวัลทางสาขาสังคมศาสตร์จากทุนวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และจากทุน รัชดาภิเษกสมโภช จำนวน 25 เรื่อง ได้ข้อค้นพบดังนี้ งานวิจัยส่วนใหญ่มีลักษณะวัตถุประสงค์เป็นการวิจัยประยุกต์ นิยมใช้การวิจัยเชิงบรรยาย การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เอกสารเป็น จำนวนมากที่สุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สถิติขั้นพื้นฐาน และสถิติขั้นสูง มีจำนวนใกล้เคียงกัน ผลการวิจัยนำไปใช้ประโยชน์ในด้านเป็นแนวทางในการวางแผนนโยบาย มีแหล่งทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณของหน่วยงานที่มีผู้วิจัยอยู่ และจากแหล่งทุนอุดหนุน ต่างประเทศ เป็นจำนวนมากที่สุดเท่ากัน

และในปี พ.ศ. 2527 นี้เช่นกัน เพ็ญพิศ ประวีณวรกุล (2527 : 38 - 40) ได้ทำการ ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตทางการศึกษาวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2518 - 2526” โดยทำการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตทางการศึกษาวิทยาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จำนวน 237 เล่ม ผลการศึกษาพบว่า วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตทางการศึกษา วิทยาศาสตร์ส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิธีการสอน เทคนิคการสอนเป็นการวิจัยเชิงบรรยาย วิธีการสุ่มตัวอย่างประชากรใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง และตัวอย่างประชากรในการวิจัยส่วนใหญ่เป็น นักเรียนระดับมัธยมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบทดสอบเป็น เครื่องมือและมีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยหาค่าความยาก อำนาจจำแนก ความเที่ยง ความตรง สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ส่วนมากใช้สถิติขั้นพื้นฐาน และขั้นสูงรวมกัน

ในปี พ.ศ. 2528 วัชรีย์ สนั่นไหว (2528 : 43 - 44) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาการศึกษาคณิตศาสตร์ ในประเทศไทย พ.ศ. 2518 - 2526” โดยทำการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตสาขาการศึกษาวิชาคณิตศาสตร์ จาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร จำนวนทั้งสิ้น 167 เล่ม ปรากฏว่า ระเบียบวิธีวิจัยที่ทำกันมากที่สุดคือ การวิจัย
 เชิงทดลอง ประเภทของการวิจัยเป็นการวิจัยประยุกต์ การเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้
 กันมากที่สุดคือการเลือกแบบเจาะจง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างจะเป็นนักเรียนระดับมัธยม
 ศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบทดสอบมากที่สุด ในการหาคุณภาพของ
 เครื่องมือใช้ การหาความยากง่าย อำนาจจำแนกและความเที่ยง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
 ที่ใช้กันมากที่สุดคือ การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่าง 2 กลุ่ม และเนื้อหาทางการ
 ศึกษาที่ทำกันมากที่สุดคือ เนื้อหาที่เกี่ยวกับการวัดและการประเมินผล

อัฉรวา ดิษฐ์วัฒน์ (2528 : บทคัดย่อ ง – จ) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์
 วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตภาคศึกษาศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน
 ระหว่างปีการศึกษา 2510 - 2525” โดยทำการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์สาขาศึกษาศึกษาศาखाวิชา
 สถิติการศึกษา และสาขาวิชาวัดและประเมินผลการศึกษา รวม 3 สาขาวิชาจำนวน 384 เล่ม
 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ วิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย และมีพื้นที่ที่ศึกษาเป็น
 สถานศึกษา จำนวนสามในสิบของวิทยานิพนธ์ทั้งหมด เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ
 ศึกษาในระดับอุดมศึกษา และมีแหล่งข้อมูลเป็น นักเรียน นิสิต นักศึกษา เป็นจำนวนหนึ่งในสาม
 ของงานวิทยานิพนธ์ทั้งหมด จะนิยมศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง วิธีสุ่มตัวอย่างที่ใช้มากที่สุด
 คือสุ่มแบบแยกประเภท และเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่ใช้แบบบันทึกข้อมูล สถิติที่ใช้
 ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติภาคสรุปอ้างอิง และคุณภาพของวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ
 ดีมาก การทำวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 26 – 30 ปี และมีอาชีพระหว่าง
 ทำวิทยานิพนธ์ นิสิตส่วนมากไม่ได้รับทุนอุดหนุนในการทำวิทยานิพนธ์ และใช้เวลาในการทำ
 วิทยานิพนธ์มากกว่า 1 ภาคการศึกษา

ในปี พ.ศ. 2528 เช่นเดียวกันนี้ วีรวรรณ ยุทธนากรชัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
 “การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2513 ถึง 2526” โดยได้ทำการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการ
 ประถมศึกษา จำนวน 332 เล่ม และเกี่ยวข้องกับด้านปฐมวัย หรือก่อนประถมศึกษาจำนวน
 30 เล่ม รวมทั้งสิ้น 352 เล่ม ปรากฏผลดังนี้ ผู้ทำวิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชา
 ประถมศึกษาส่วนมากเป็นหญิง ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงบรรยาย เนื้อเรื่องจะเกี่ยวกับสื่อ
 การเรียนการสอน และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบทดสอบ ประชากรที่ใช้ศึกษา
 นิยมใช้นักเรียนประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และวิทยานิพนธ์ส่วนมากใช้วิธีสุ่มตัวอย่าง

แบบไม่เป็นไปตามโอกาส โดยใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงมากที่สุด ใช้สถิติขั้นพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าเฉลี่ยมากที่สุด ลักษณะการเขียนวรรณคดีที่เกี่ยวข้องเป็นการเขียนรายงานการค้นคว้าตามลำดับเนื้อเรื่อง การเขียนอภิปรายผลการวิจัยเป็นการเขียนเสนอข้อค้นพบ ยกผลงานวิจัยที่ผ่านมาและ/หรือแสดงความคิดเห็นประกอบ การเขียนข้อเสนอแนะส่วนมากเสนอแนะให้นำผลวิจัยไปใช้

บุญส่ง นิลแก้ว และคณะ (2531 : บทคัดย่อ ข - ค) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2528 - 2531” โดยทำการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตสาขาการบริหารการศึกษา การวัดและประเมินผลการศึกษา วิทยาศาสตร์ศึกษา และหลักสูตรและการสอนจำนวน 88 เรื่อง ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการวิจัยปรากฏว่า วิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่จัดทำในรูปของการสำรวจเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ทำการศึกษาเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลในสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นแบบสอบถาม และแบบทดสอบวิทยานิพนธ์ทุกเรื่องทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย นอกจากสาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษาที่ค่อนข้างใช้วิธีการสถิติขั้นสูง ผลของการศึกษาของงานวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่ให้ประโยชน์ในเชิงปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี

ในปี พ.ศ. 2532 สุรเดช พันธุ์พิเศษ (2532 : 30 – 34) ทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย พุทธศักราช 2519 ถึง 2529” โดยทำการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตสาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ของมหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวม 242 เล่ม ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ ผู้ทำวิทยานิพนธ์ของทั้ง 4 สถาบันเป็นชายและหญิง จำนวนเท่ากัน และมีอายุอยู่ในช่วง 26 – 30 ปี มากที่สุด ส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการ ผู้ทำวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่ไม่ได้รับทุนอุดหนุนในการทำวิจัย ยกเว้นมหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ผู้ทำวิทยานิพนธ์เกินกว่าครึ่งหนึ่งได้รับทุนอุดหนุน ปีที่ผลิตวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียนของทั้ง 4 สถาบัน มากที่สุดคือ ปี พ.ศ. 2528 ระเบียบวิธีวิจัยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย เครื่องมือใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนใหญ่ใช้ค่าความถี่ ร้อยละ และอัตราส่วนมากที่สุด ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เรียน ผู้ร่วมโครงการหรือกิจกรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร

นุชนาฏ วรรณะศักดิ์ (2534 : 51 – 52) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ปริญญา นิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกการบริหารการศึกษาระหว่างปีพุทธศักราช 2522

ถึงปีพุทธศักราช 2532 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก” จำนวน 220 เล่ม ผลการวิจัยปรากฏว่า ลักษณะของการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงบรรยาย เนื้อหาที่ทำการวิจัยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนในด้านการบริหารบุคคลมากที่สุด ลักษณะของประชากรบุคคลเป็นผู้บริหารโรงเรียน สำหรับประชากรที่เป็นหน่วยงานเป็นโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยส่วนมากใช้แบบสอบถามสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติภาคบรรยาย ระดับการศึกษาที่ทำการวิจัยเป็นระดับประถมศึกษา

ส่วนสมบูรณ พุเต็มวงศ์ (2535 : บทคัดย่อ ข - ค) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์งานวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2527 – 2533” ได้แบ่งข้อค้นพบออกเป็น 5 หมวด พบว่า

หมวดที่ 1 เกี่ยวกับผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารการศึกษามีคุณลักษณะดังนี้คือ มีความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ มีการประสานงาน มีความรู้ในวิชาชีพ มีความสามารถในการปฏิบัติงาน และมีความรับผิดชอบ การปฏิบัติงานควรยึดหลักพรหมวิหารธรรมและสังคหัตถุธรรม

หมวดที่ 2 เกี่ยวกับกระบวนการบริหารการศึกษา ผู้บริหารการศึกษาได้ปฏิบัติงานตามกระบวนการหรือขั้นตอนในการบริหารการศึกษา แต่ยังมีปัญหาอุปสรรคด้านการขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงาน ขาดข้อมูลที่ใช้ในการวางแผน และขาดงบประมาณสนับสนุน

หมวดที่ 3 เกี่ยวกับการบริหารงานในหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาส่วนใหญ่เห็นความจำเป็นและรับรู้ในบทบาทหน้าที่ทั้ง 6 งาน ผลงานวิจัยส่วนใหญ่เน้นไปที่งานวิชาการและงานบุคลากร

หมวดที่ 4 เกี่ยวกับการบริหารงานโดยคณะกรรมการ การปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่ม โรงเรียนประถมศึกษายังไม่สามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ครบทุกหน้าที่ ส่วนคณะกรรมการศึกษาจังหวัดสามารถปฏิบัติงานได้ในระดับปานกลาง และคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษามีการปฏิบัติงานในเรื่องต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก

หมวดที่ 5 เกี่ยวกับบริบทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา มีข้อค้นพบค่อนข้างหลากหลาย เช่น พัฒนาการของการบริหารการศึกษา ทรัพยากรการบริหารการศึกษา สภาพเศรษฐกิจและสังคมของบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน สภาพการลงทุนทางการศึกษา และดัชนีความสูญเปล่าทางการศึกษา

ในปี 2537 วิมล ณะแก้ว ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้ระเบียบวิธีวิจัยและระเบียบวิธีทางสถิติในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2528 – 2533 จำนวน 197 เรื่อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและจำแนกประเภทวิทยานิพนธ์ตามระเบียบวิธีวิจัยและแจกแจงระเบียบวิธีการทางสถิติ 4 ขั้นตอน คือการเก็บรวบรวมข้อมูล การนำเสนอข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการตีความหมายข้อมูล ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้เป็นระเบียบวิธีเชิงบรรยายมากที่สุด โดยมีลักษณะเป็นการสำรวจ และมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายหรือบรรยายปรากฏการณ์ เพื่อให้รู้และเข้าใจ ส่วนระเบียบวิธีทางสถิติส่วนใหญ่ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และนำเสนอข้อมูลโดยใช้ตารางมากที่สุด ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมากที่สุด ส่วนสถิติอ้างอิงใช้การทดสอบพารามेटริก รองลงมาใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวและมีการเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีการเซฟเฟ การตีความหมายข้อมูลใช้การตีความหมายจากค่าสถิติ และ/หรือการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลที่เป็นข้อความ

วลัยพร ศรีเชียงใหม่ (2542 : บทคัดย่อ ข) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2537 - 2539” จำนวน 389 เล่ม พบว่า วิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย รองลงมา คือ การวิจัยเชิงทดลอง ประเด็นที่ทำการวิจัยส่วนใหญ่มุ่งสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางแก้ไขปัญหา ตลอดจนการทดลองวิธีสอนแบบต่าง ๆ หรือทดลองการใช้สื่อประกอบการสอน หรือการสร้างเครื่องมือวัดผลอันส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เครื่องมือที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นแบบสอบถามและยังมีการสร้างเครื่องมืออื่น ๆ ประกอบ เช่น ชุดการสอน แผนการสอน โปรแกรมการทดลองต่าง ๆ ให้ตรงกับจุดประสงค์ที่ศึกษา ในการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนใหญ่ใช้สถิติภาคบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ ส่วนสถิติอ้างอิงมีการใช้อย่างกระจายในบางสาขาวิชา การนำเสนอข้อมูลส่วนใหญ่นำเสนอความเรียง ประกอบตาราง และมีเพียงวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาศาสาวิชาการศึกษาที่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ